

EVSKAL
iZTEGI
LABURRA

Etxebarria'tar Juan Anjel

B D

EUSKAL IZTEGI LABURRA

(B-D)

Etxebarria'tar Juan Anjel

S. Anton'go Katekesia

Euskal-argitalpenak

AGERTUTAKO IDAZTIAK:

1. Phedro'ren Alegiak I
2. Martial'en Ziri-Bertsoak I
3. Phedro'ren Alegiak II
4. Fatima'ko Ama Birjiña ta Umeak
5. Euskal Iztegi Laburra (A)
6. Esopo'ren Alegiak I
7. Agustin Deunaren Eskutitzak I
8. Gurutz-Bidea
9. Phedro'ren Alegiak III
10. Batikano II Batzar-Agiriak (Eleiza ta kristau ez diran beste erlijioak)
11. Perrault'en Ipuñak (2-garren argitalpena irarteko)
12. Batikano II Batzar - Agiriak (Gizarte artuemonetako bideak)
- * 13. Apuntes de Vasuence (Segundo Curso)
14. Lope de Vega - Bakar-Autuak
15. Liturji - Goratzarreak
16. Jaungoikoaren Agerpena (Batikano-agiriak)
17. Maitale Galdua (olerkiak)
18. Lati-izkuntzaren Joskera (Orixe)
19. Euskal Iztegi Laburra (B-D)

Euskalèrri'ko

neska-mutiko guztiai:

Gaurko umeak

biarko gizon.

Gizon naiz ume,

euskaldun nainon.

O A R R A

Oiko irakurgaitan ain ezagunak ez diran berbak, batzuk Urduliz'en (B) ikasi dodaz. Esaterako: baragarri, basnera, beriki ta abar. Banaka batzuk idazle zarrengandik artuak dira. Olan, beardanezko (Iztueta). Adibideak, bardin, erriari artu dautsodaz batzuk, beste batzuk neuk asmaturikoak dituzu.

Irarkizunak Gallastegi'tar Kauldi'k eta Erretolaza'tar Joseba Andoni'k, San, Anton'go apaizak, arteztu dabez.

Urrengo idaztian E-F izkiak azalduko doguz.

B

Ba. - Sinisterik eza adierazteko asperen-itza: Etorriko dala esan dau; ez dakit, ba! / Badaren laburpena: Coazera, ba, ori ikustera.

Ba. - Ezbaia edo baldintza adierazteko: nere amak ba'leki! / Baiezkoa adierazteko: Ba-noa, ez larritu.

Baba. - Leka-barruan igalia dakarren landara.

Baba. - Soin-azala aundituten dauan zimurra.

Babalarru. - Soin-azaleango zimurra.

Babalasto. - Babaren gara / Alper eta arlote.

Babaleka. - Baba-azia biltzen dauan azal bigun-luzea.

Babatsu. - Babetan ugari

Babazorri. - Babak galtzen dauan zomorroa.

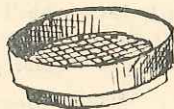
Babes. - Aterpe, gordeleku: Zure babespean jartzen gara.

Babestu. - Babespean artu: Babestu gagizuz, Jaun onal

Badaezpada. - Zer gerta ere.

Badaezpadako. - Ezbaikoa, alan-olangoa: Badaezpadako euskaltzalea zara zu.

Bae - Bealdean sarek sarratutako aro bat.

B A E

Bage. - Zerbaiten utsaz: gogo bage egin dot.

Bagetu. - Zerbait kendu; zerbait barik itxi: Diru guztiaz bagetu nabe lapurrok!

Bagilla. - Urteko seigarren illa.

Bai. - Esaten dana sendotzeko itza: Bai, egia da.

Baietz. - Bai, olantxe: Etorriko da? Baietz esan eban.

Baiezka. - Bai ta baika: Buzuaz baiezka ari da.

Baiezko. - Baietz-aldekoa: Baiezko keiñua egin dau. / Baietz-antzer: Ori ere etorriko da? Baiezko lez esan eban atzo.

Baiki. - Bai, olantxe.

Baikor. - Baietza emoteko gerturik. / Gauzak alde onetik ikusten dauzana: Ezbearren artean ere, baikor agertzen zan beti.

Baimen. - Zerbait esati edo egiteko baiezkoa: Zure baimenaz, ba-noa emendik

Baiña. - Gogai bateri beste bat jarkitzeko erabillitako lokarri-itza: Euskotarra da, baiña ez euskalduna.

Baiño. - Ezezko gogaiari baiezkoa jarkitzeko itza: Ez da jakituna, jatuna baiño. / Alderatzearen lokarri-itza: Zu baiño gazteago naz.

Baita. - Bere bai.

Baitetsi. - Ontzat emon, artu.

Baitetxe. - Baiturak egiteko etxea.

Baitu. - Baietz esan / Baietza emon,

Baitu. - Ordaiña emongo dan ezaugarritzat, zer edo zer itxi: Soñekoak ere baitu bear izan dodaz bizirik urteteko.

Baitura. - Zerbait baitu danekoa.

Bakalderri. - Errogeren menpeko erria.

Bakaldun. - Lurralde bateko agintari nagusi-bakarra.

Bakan. - Gitxitan ikusi edo egiten dana. Urria. / Oso gitxitan.

Bakar. - Bat baiño ez dana.

karraldi. - Bakarrean etio ten dan aldia, Oiko arazoak itxi ta gogo-iñarku. netan emoten dan aldia. Biar arratsaldean bakarraldia daukagu Begoña'n

Bakarrik. - Era bakarrea baiño ez. / Besterik ez: Ura bakarrik edan dozue jatorduan?

Bakarrizketa. - Bere buruagaz bakarrik izketan aritzea.

Bakarka. - Bat bakarrik artuta.

Bakartegi. - Bakarrean egiteko tokia. / Lekaideak lagunartean bizi diran etxea.

Bakarti. - Bakarraldian egotea maite dauana.

Bakatz. - Itz osotuak alkatzeko edo itzak lerro-azkean bereizteko idazkeratza: Gogo-iñarkunak

Bakaulki. - Bakalduna jesarten dan lekua.

BAKAULKI

Bake. - Nasaitasuna dakarren onoimena: Bakea lurrean gogo oneko gizonai.

Bakoitz. - Sail batekoa bakarka artuta; Zer barri munduan? Bakoitza bizi dala al dauan moduan.

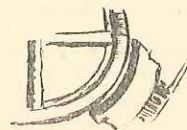
Bakoitzasun. - Berez edo osteango bidez gauza edo notin bati dagokion zertzelada: Izakien bakoitzasunak Egilearen adimen andia aldarrikatzen daukue.

Bakun. - Biurrikeri ta tolesgabe ari dana.

Bakuntasun. - Bakuna izatea.

Bala-Bala. - Barri bat zabal ibiltzea: Ezkontzeko egoala bala-bala zabaldu zan errian.

Balazta. - Burdi ta tramankulu en igikera geldiarazteko tresna.

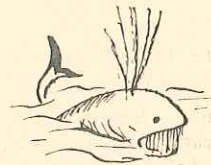

BALAZTA

Baldin. - Ezbaia adirazten

dauan lokarri-itza: Baldin ondatzen ez ba'da, artuko dot nire gain.

Bale. - Arrain-antzeko bular-dun aberea. 30 metrotik gora azitzen da.

B A L E

Balio. - Diranerako gauzak daben gaitasuna: Balio gitxi-koz dozu emen ango dirua

Bana. - Bakoitzak bat. / Ez bardiña: Irutasun Deuna, iru notin banak eta Jaungoiko bakarra.

Bana-Banako. - Onenetari-koa: Gaztai bana-banako atarako dautsuet.

Banakatu. - Batean egoana zabaldu.

Banaketa. - Bakoitzari berea emotea.

Banatu. - Zaitan zabaldu, zati egin.

Baragarri. - Txarra baiño txar-ragoa: Eguraldi baragarri onegaz, nora?

Baratz. - Etxe-inguruko lur-arloa: Baratzeko pikoak iru txortzen ditu.

Barau.-Jan-edanak; itxi egitea
 Baraurik. - Barau eginda ego-
 tea.
 Barautu. - Barau egin.
 Barazki. - Jateko baratz-lan-
 dara.
 Bardin. - Beste baten antz-an-
 tzekoa.
 Bardindu. - Bardin egin. / Al-
 deratu; Ori erri ederra?
 Euskalerrri guztian ez da-
 go onegaz bardintzekorik
 Bardinean. - Besteagazko ego-
 kera bardiña dala; Bardi-
 ñean neuk irabaziko da-
 utsut.
 Bare. - Eztitan, paketsu jarria:
 Itxasoa bare dago.
 Bare. - Arrastaka dabillen soin-
 -bera: A zelako pareta,
 karakola ta barea!
 Baretu. - Baretu iarri, bare
 ipiñi: Baretu zaitez, gizo-
 na, itz egin baiño len.
 Barne. - Begira: Barru.
 Barranda i. - Zelatan dagoana.
 Barreatu. - An-emen zabaldu
 Barren - Beko azken aldea./
 Barrua.
 Barreneko. - Barrenari dago-
 kiona.

Barrenkor. - Gauzak barru ba-
 rruraino ikusi-egin edo
 ikasteko gai dana.
 Barrez. - Barre egiñaz: Begiak
 barrez-barrez, biotza ne-
 garrez.
 Barri. - Lenengoz agertzen
 dana.
 Barriro. - Ostera be: Esan ba-
 rriro, mesedez.
 Barritan. - Barri-aldian: Ba-
 rritan txabola guztiak jau-
 regi-itxura.
 Barriz. - Ostera be: Ona barriz
 ba'zatoz txitxiña egin be-
 ar zaitut/Aldiz, ostera: Ni
 lancean gelditu barik; zu,
 barriz, ao-zabalik niri be-
 gira./Gaiñera: Gizon lan-
 gi'lea ta aberatsa dozu
 ori. Ona, barriz.
 Barru. - Kanpokoaz besterakoa
 Barruti. - Esi-artean dagoan
 lekua. / Lurralde bati da-
 gokion alderdia: Flavrio-
 biga'ko eliz-barrutia.
 Barrutiko. - Barruko aldetik
 datorrena: Emen ez dogu
 ondo entzungo, barrutiko
 zarata orrekin / Gizonak
 alkondara-pean daroen
 janzkia: Alkondara barri
 onegaz ez noa barruti-
 korik ipinten.

Bar. - Atzoko gabean.

Basajaun. - Eusko Mitolojiaren
 gizona.

Basati. - Basoan lez, basoan
 bai'legoan bizi dana: Erri
 setati ori, basatia da o-
 raindik.

Baseliza. - Leku-eremueta
 egoten dan eleiza txikia.

BASELIZA

Baserri. - Menditarren erria:
 Zuok baso-erri zatie, ta
 zuok vaso-erri

BASERRI - (BASETXE)

Baserritar - Baserrian jaio edo
 bizi dana.

Basetxe. - Baserriko etxea:
 Basetxe, aberri-jauretxe.

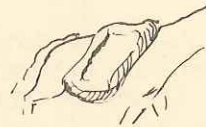
Basitu. - Koipez edo gai koi-

petsuz igurtzi. / Ogia sal-
 tsan busti.

Basnera. - Artoa labatik igo
 baiño len, labako autsak
 atarateko tresna.

Baso. - Zugatzez beteriko lur
 zabala.

Basta. - Zamariak daroen za-
 ma-zorroa.

BASTA

Basurde. - Narru gogorreko
 bulardun piztia, basoko
 urdea.

Bat. - Bakarria dana.

Batan. - Usain oneko landara,
 orri uletsu-antzekoak di-
 tuana.

Batasun. - Diranak batera jo-
 tzea.

Bateatu. - Bateo-ikurtona e-
 mon, artu.

Bateo. - Eskerra emonaz kiis-
 tau egiten gaituan Eleiz-
 ikurtona.

Batera. - Bat egiñik: orretan
 batera gabiltz./Une bere-
 berean: Ori esanaz batera,
 jo egin ninduan.

Bateratu. -Batera jo.

Batez be. - Guztien gainetik.

Batu. -Bat egin: Batu gaitezan Gernika'ko zugazpean.

Batz. -Asko bat eginda: Eleiza, Doibatza.

Batzaldi. -Leku bateko jendetza. /Zerbaiterako Leiaiketa: Tolosa'ko olerki-batzaldia.

Batzar. -Zerbaiti buruzko batza: Gernika'ko batzarretan Erregek zer egiten eban?

Batzarkide. -Batzar baten artukizun dauana.

Batzoki. -Gizonak batzen diran etxea: Montekarlo'ko batzokian.

Batzorde. - Gai baten ardura dauken notiaik: Liturji-batzordekoak.

Batzuk. - Bat baiño geiago.

Batzutan. -Bein baiño geiagotan.

Bazkaldu. - Egurdiko jatordua egin.

Bazkari. - Egurdiko jatordua, jatekoa.

Bazkide. -Bazkun bateko notin banak.

Bazkun. - Elburu batera doazan gizonen batza: Eus-

kaltzale-bazkuna.

Bazter. - Ondoko ingurua / Txokoa: Kamiñotik ez joan, etorri bazterretik. / Bazterretan: an ta emen, ortik zear: Amaika euskaltzale zintzo dago oraindiño bazterretan!

Baztertu. - Bazterrerera bota.

Be. - Leku baten azpi-aldea: Gelako bea bustita egoan / Bea (lur) jo: aunatu, oso-ro jausi, porrot egin: Bea jota nago bearraren bearez; etxe zar orrek laster bea joko dau; nire arazo andiak bea jo bear dabe bide onetatik.

Bear. -Itxi eziñekoa dana: Diruaren bearra, askoren barruko arra. / Egipena: Lenengo bearra, urrrengo pitxarra.

Bear-bada. Diteketasuna adierazten dauan itza: Biar etorriko da nigaz, bearbada.

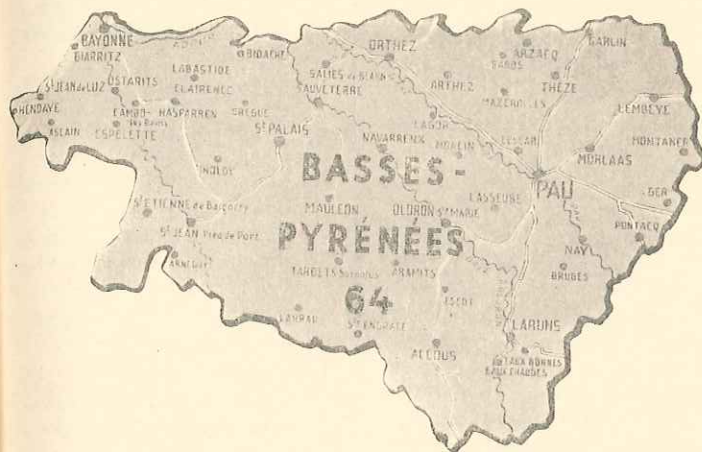
Beardanezko. - Arira, egoki datorrena: Orixe dozu jokabide beardanezkoena zure elburura eltzeko.

Bear izan. -Zerbaiten bearraren egon: Ez litzake olan izan bear. Bear ez ba' dozu, itx betiko euskaltzaletasuna

Bearrean. - Gauza baten orde

Pirineo-mendiez araindiko

EUSKALERRIA

BENAPARROA . . 1.284 km.² . . . Donibane-Garazi.

LAPURDI 800 km.² . . . Baiona.

ZUBEROA 785 km.² . . . Lixarre. (Mauléon)

beste bat jaso, egin: Erosi bearrean, saldu egin eban

Bearreko. -Bear dana: Zuk be ainbat gauza egin dozuz atzera, aurrera egin bearrekoak.

Bearrezko. -Zerbaiterako bearbear dana: Euzkalduna izateko, euskera bearrezko da.

Bearrik. - Ordu onean, zorio-nean: Gure abade geinak eusko-semeak dira, bearrik.

Beartu. - Zerbaiterako bearrasortu, egotzi: Beartu egin nabe ori esaten.

Beatz. - Oin-atza.

Beazun. - Gibeletik darion ur

likitsa. / Samintasun, laz-
tasuna: Bizitzaren bea-
zuna gaztetatik edan bear
izan neutsun.

Bedegar.-Berebizikoa: Gorro-
to bedegarra dautsoe bat-
tzuk euskerari.

Bedeinkatu. - Eskua zabaldu-
rik, otoika, ta kurutzeka,
zerbait erabilli.

Bedeinkatu. - Bedeinkapena
arturikoa. / Zori onekoa:
Gernika'ko arbola da be-
deinkatua, euskaldunen
arteaz guttiz maitatua.

Bederatzi. - Zortzi ta bat.

Bederatziurren. - Bederatzi
egun jarraikoetan egiñiko
elizkizuna, otoitzez, itzal-
diz eta abarrez.

Begi.-Ikusteko dogun soin-
zattia.

B E G I

Begiko.-Atsegingarri yakuna:
Mutiko begikoa da zure
ikasle ori.

Begira. - Begiak ara jarrita:
Zuri begira nago, maite-
tsu; batzuk zerura begira
ta beste batzuk lurrean

birata bira. / Zain: Zure
begira nago, amatxu; la-
gunen begira naukazu
emen ordu ta erdian. /
Kontuz: Begira, gero, zer
dagizun!

Begirakun.-Begiratu egitea.

Begirapen.-Begiak nunbaiten
tinkatzea: Zelako begira-
pen zorrotz eta sakona
daukan pizti orrekl / Zer-
bait edo norbaitekiko mo-
du onez aritzea: Berba
egiozu ugazabari begira-
penez. Erakutsi egiezu
aita-amai begirapena.

Begiratoki. - Begira egoteko
lekua: Etxe onek begira-
toki eder-zabala dauka.

Begiratu. - Begiak zerbaiten
jarri.

Begiztatu. - Begiz jo, ikusi.

Bei. - Zezenaren emea.

Bein. - Aldi baten.

Bekain. - Begi-gaiñeko atal-
uletsua.

Bekaitz. - Ezin-ikusia.

Bekaitzi. - Bekaitzez dagoana

Bekatu.-Itzez, gurariz, goga-
menez, egitez edo egin
ezaz Jaungoikoaren legea
austea.

Bekoki.-Arpegiaren goikaldea

Bela.-Txori aragi-jalea, luma

baltza.

Belardi.-Bedarra ugari dagoan
lekua.

Belarri.- Entzumenaren gor-
putz-atala.

B E L A R R I

Belarrondoko. - Belarrian
emondako zartakoa.

Belaun. - Iztarra ta anka ba-
tzen dauzan soñaren ata-
la.

B E L A U N

Belauniko.-Belaunak lurrean
jarrita.

Belu. - Berandu.

Benetako.-Bear dan lakoa.

Benetan. - Bear dan eraz.

Berandu.- Sasoi egokia igaro
ta gero.

Berantz. - Be-aldera.

Berariz.-Zeozetarako era ego-
kiz egiña.

Berarizko. - Berariz egiña.

Beraz. - Oiretara ezkeror; ori
olan dala.

Berbadun. - Berbaz daragoio-
na; Len zinea ixilla izaten
zan; orain, barriz, berba-
duna (Zeanuri).

Bere.-Irugarren bateri dago-
kiona: Nirea nire, zurea
zure ta berea gure.

Bereala.-Luzaro bage.

Berebat. - Era berean.

Berebiziko. - Ari-arira, oso
egoki datorrena: Bere bi-
zikoa dozu idazti ori eus-
kera ikasteko.

Beretu. - Berea egin, beretzat
artu.

Berezi. - Arduraz aukeratua.

Berezkatz. - Idazkeran itz bi
bereizteko erabillitako a-
tza (?). Euskeraz era bi-
tan erabilli oi da: 1.º,
aditza baldintzazkoa da-
nean: etorri ba'da, ona
ba'litz. 2.º, berarizko ize-
nak atzizkietatik bereiz-
teko: Bilbo'n jaio nintzan,
Andoni'ren lagunak.

Beriki. - Laba-barruan artoa-
ri eragiteko tresna.

Bero.-Kanpotik datorren gi-

roa eurena baiño andia-
goa danean, gorputzak
nabaitzen daben ozkia!
Eguzki onegaz bero an-
dia da! Bai, bero-beroa.

BERO-
NEURKIN

Beroneurkin. - Gor-
putzak daben be-
rotasuna igartze-
ko tresnatxua.

Berotu.-Beroa emon
/Zerbaiterako as-
mo andietan jar-
ri: Euskera ikasi
bear ebala-ta, on-
do berotu gen-
duan a.

- Bertako. - Ango lekukoa.
Bertakotu.-Bertako egin / Ber-
tan egotez geratu/Bertako
erara jarri.
Bertan.-Leku aretantxe.
Bertatik -Leku aretxetatik/Be-
realaxe: Aren arrazoia en-
tzun ebanean, erantzun
eutson bertatik. . .
Berun.-Menasta aztuna, mar-
go arrea.
Beruntz.-Be-aldera.
Berpiztu.-Ildakoari bizia atze-
ra emon / Norbera barrero
bizira biurtu.
Besadar. - Zugatz baten adai
nagusia.

Besarkatu.-Beso artean artu,
besoakaz inguratu.

Beso. - Sorbaldatik
eskura doan soin-
atala.

B E S O

Beste. - Norbera ez
dana; Ni emen-
dik joango naz,
bestea ortik /Ai-
ña; Zuk beste
daukagu guk.

Bestela - Beste era batera;
Bestela egin leiteke ori, ta
obeto, agian.

Bestelako.-Beste era batekoa
dana: Olan ez, bestelako.
nai dot buru-zapia / Erdi-
purdiko, alan-olango, edo;
Bestelako amets zikiñak,
zuk izan dozuzanak!

Bestera - Okerretara: Bestera
egizu ta asmauko dozu;
Jaungoikoaren boronda-
teaz besterakoa dan guz-
tia pekatua da,

Beta. - Une egokia; Ez neban
betarik izan ta ez nintzan
araño joan/Cogo-giroa:
Betaz zabiltz gaur?

Betagin. - Alboko agin sen-
do-zorrotza.

Betaurreko. - Ikusteko erabil-

ten dogun tresna.

BETAURREKO

Betazal. - Begien azaleko na-
rrua.

Bete.-Utsik egoana bardindu:
Bete zulo ori lastoz, edo./
Bat: Urtebete, astebete;
pitxar bete ur edan gen-
duan.

Betebear. - Norberak bere
gain daukan egitekoa.

Betegarri.- Utsune bat bete-
tzen dauana / Neurtitzen
neurria betetzearren sar-
tzen diran bear-gabeko
itzak; Orixe'k bere oler-
kietan betegarri gitxi era-
billiko dautsuz.

Betekada. - Lar jan-edanaz
asetuta gelditzea. Beteka-
da galanta egin genduan
bart orren lepotik.

Beti.-Aldi guztian.

Betiko.-Betidanik dana: Jaun-
goikoa betikoa da./Betira-
ko dana: Inpernua beti-
koa da.

Betikotasun. - Betiko irautea:
Zoriontsuak izango gara
betikotasun guztian.

Betillun.-Betarte illuna: Cau-
zak oker urten arren, ez

ibilli bein be betillun.

Bezala. - Legez.

Bezelako. Bardin: Ama begi-
ra zazu leiotik plazara,
ni bezelakorikan plazan
bai ote dan!

Bezero. - Lanbidedun ba-
tengana laguntza-billa e-
do joaten dana: Lege gi-
zonaren bezeroak, edo
lapurrak edo leloak.

Bi. - Bat eta bat.

Biago. - Bazkal-ondoko lo-
taldia: Biagoa egiten da-
go, ez iratzartu.

Biar. - Gaur-gerokoan : aur-
biarretan amaituko dogu.
Gaurko ta biariko egunen
barruan amaituko dogu.

Biamon.-Edozein egunaren
urrengoa.

Bidazi. - Bidez doana: Bidaz-
ti gazteak asti gitxi ta bi-
de luzea.

Bide,-Ibilteko toki-unea: Ze-
rurako Bidea, euskal idaz-
ti baten izena. / Eretia:
Zeregin ori galbide ez da-
kizun, kontuz./Ba-dirudi,
antza: Etorri bide zan
(etorri zan, antza)/ Arra-
zoia, zergaitia: Jokua dala
bide amaika asarratu dira
betiko.

Bide batez. - Beste norabaitekoan: Neu joango naz zurerera, bide batez, zure ama ikusiko dot.

Bideburu.-Bide bi batzen diran tokia.

Bidegabe. - Izen onean edo zuzenbidean inori egindako kaltea.

Bidegabekeri. - Egindako kalte edo min andia.

Bidegabeko. - Arrazoi edo zuzenbide gabekoa. Bidegabekoa deritxot zure jokabide orri.

Bidekatu.-Bidea galdu; bide-tik urten.

Bidenabar. - Beste norabaitekoan.

Bider - Aldi: Amaika bider esan dautsut ezetz! Azkenengo biderrez diñotsut, gero!

Biderakusle. - Bidean gidari doana.

Bideratu.-Bidera joan, eroan.

Bidetxigor. - Bide estua: Lasterka bidetxigorretatik erromerira etorri gara.

Bidezko. - Zuzenbidez eta arrazoi ez egiñikoa: Bidezkoa da norberan gauzak eskatzea.

Bigarren.-Lenengoaren urrengo.

Bigun. - Ikututean samurra. Oe biguna ipiñi egidazu. Gozo: A zelako begi bigunak daukazan andre orrek.

Bikain. - Balioz, ontasunez eta besteen gainetik da goana: Idazti bikaina; pargo bikainak egozan le-gure basoetan.

Bikoiztu.-Alako bi egin.

Bildots.-Urtebete baino gei-go ez daukan ardi-umea.

Bildu. - Batu, bateratu.

Bilduma. - Batuketa, sorta. Olerki-bilduma ederra na-do zu erosi? Or, "Milla Euskal Olerki Eder" idaz-tia.

Bildur. Gogoaren larria: Bil-dur naz galduko ete diran

Bildurgarri.-Bildurra sortze-dauana.

Bildurti. - Bildurrez egon da-na.

Bildurtu. - Bildurrez egon bildurra sartu.

Bilin-balan. - Alde batera t-bestera: Bilin-balanka do-burdia

Biltoki. - Biltzeko tokia; Eus-

ker a izan bedi zuen bat-garri, zuen biltoki.

Biltzar.-Asmo batez batutako notiañak: Baiona'ko euskaldunak euren biltzarrak egiten dabez utero.

Billa. - Zerbaiten atzetik, ga-lez, joan: Zure billa nen-billen.

Billabide. - Billatzeko bidea: Agertutako idazki guztien billabide bat egin bear daustazu.

Billakatu.-Biurtu: Urteen bu-ruan, jakitun andia billa-katu zan.

Billaketa.-Billa ibiltea: Emen-go artxibuetan billaketa andia egin dot.

Billatu. - Billa ibilli.

Billebaiketa.-Zil-musturraren zatitxo bat biribillean ebagitea.

Billebaitu. - Zil-musturraren zatitxo bat biribillean ebagi.

Billera. - Batzarra.

Billoizik. - Aragi gorritan.

Billoiztu. - Billoizik itxi, ge-ratu.

Bina. - Bakoitzak bi.

Biotz. - Odola ibilliarazten dauan soin atala.

Biotzez.-Maitez eta txeraz.

Biozbera.-Errukiz eta maitati diarduana.

Biozkada. - Biotz-taupadak/ Biotzaren eraginak: "Bioz-kadak" "euzkal-idazti ba-ten izena da.

Bioztun.-Biotz andiz jokutzen dakiana.

Bipil. - Cogotsu, bizkor eta ausarta.

Bira. - Itzul-ingurua: Lurra bira-biraka, Gurutza al-datza, "Stat Crux dum volvitur orbis"

Birao.-Jaungoiko, Andra Ma-ria edo Deunen aurkako esan-eginak.

Biribil. - Obo-antzekoa.

Biribildu.-Biribil egin, biurtu

Birika. - Arnasa artzeko soin-atala.

Biro.-Janaria bertan sartuteko egaztiak daben zorroa/Gi-zonaren urdailla (etxeko izketan): Ene mutiko, goiz guztian ogia jaten zabiltz; zuk daukazun biroa!

Birindu. - Auts egin, biurtu; arras suntsitu: Tito'ren

gudariak Jerusalem birrin-
du eben.

Bisuts. - Aize-edurren eraun-
tsia.

Bitan. - Bi biderrez.

Bitargi-Euritan daneko bare-
unea.

Bitarte. - Aldi edo leku biren
arteko unea; Bitarte one-
tan amaituko dogu gure
lantxo.

Bitarteko.-Beste biren artean
arazo bat antolatu edo
konpontzeko jartzen da-
na: Mikel Deuna, gure bi-
tarteko leiala.

Bits. - Begira: Apar.

Bitu. - Alako bi egin.

Bitxi. - Urre-zidarrezko giza-
apaingarria: Andra arek
bitxi ederrak eroaten zi-
tuan aldean beti./ Bakan
eta arrigarria: Esaera bi-
txia, zuk jalki dozuna erel

Biur. - Biribilduaz okertua.

Biurgune. - Zerbait biur dan
lekua: Kamiño onek bere
biurgune itzalak daukaz,
Iruña'ra zoazala.

Biurri. - Biribil-antzean oker-
tua: Adar orreik ondo biu-

riak dira./Gatxa be ga-
txa: Orren erdera biurria
da./Gutziz okerra; Mutiko
biurria urten dausku se-
me onek.

Biurrikeri. - Okerkeri andia;
Oindiño bere biurrikeri-
ren bat egingo dausku
gure lagun onek!

Biurritu. - Biurri egin: Samea
biurritu bear dautsot, ma-
keto zantar orreril!

Biurkor. - Biurritzeko errez da-
na: Biurkorra da burdi-
au.

Biurpen. - Biurritu egitea. Iz-
kuntza batetik bestera al-
datzea: Idazti eder onen
biurpena zeuk egingo
zeunke?

Biurtu. - Atzera joan, etorri
Biurtu da zure aita Espa-
ñi'tik?/Atzera emon, bial-
du: Biurtu dautsozu izan
ona zapaldu zenduan Eri-
ari?

Bizar. - Mosuan urtetan dan
ulea; Bizarra lepoan kal-
tea dagianak.

Bizargille. - Bizarra moztute
dauana: Bizargille onek
bizarra egin bitartean

izarrak ikusiazoten dan-
tsuz.

Bizartegi. - Bizarra kentzeko
etxea.

BIZARTEGI

Bizi.-Izakia ari dauan indarra:
Jaungoikoak emon euskun
bizia.

Bizi. - Biziz ari dana: Sardiñ
bizi-biziak! / Zoli, ozen:
Egizu deadar bizi bat,
bestela euskaldun orreik
ez dira itzartuko.

Bizibide. - Norberak bizia au-
rrera atarateko daukan
egitekoa: Zein bizibide
aukeratu dauzure semeak?
Futbolari gura dau izan..

Biziera.-Bizia emoteko, igaro-
teko, era: Etxean otso,
kanpoan uso; alako bi-
ziera gaizto.

Bizi izan. - Biziz egon: Nor
bizi da emen?

Bizikera. - Biziera.

Biziki.- Asko be asko: Biziki
poztu nintzan.

Bizileku. - Bizia igaroteko le-
kua: Antxiña gizonaren
bizilekuak artzuloak ziran

Biziro. - Txito: Zibillak esan
naute (didate) biziro ego-
ki... (Iparragirre).

Bizitasun.-Bizi-bizirik egotea,
izatea: Beste bizitasun bat
dauka Labeguerie'ren abo-
tsak.

Bizitegi. - Bizileku.

Bizitu. - Bizia edo bizitasuna
emon: Arein gogoak ze-
lan bizitu ebazan gure
itzaldiak!

Bizitz. - Bizitza.

Bizitza. - Izakia ari dauan in-
darra: Bizitza dan ederra
/Etxe bateko bizi-tokia:
Irugarren bizitzan bizi da
Unai.

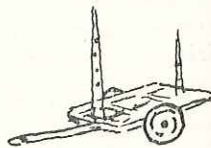
Bizkar.-Giza-soinaren atala,
sorbaldatik garriraino do-
na.

Bizkor.-Arin: Erdu ona, biz-
kor; emen gure atso biz-
korra.

Bizkortu. - Bizkortu gertatu,
biurtu; Bizkortu zaitez,
bota gexo guztiak urrin./
Gaixoldiaren ondoan go-
gortu: Bizkortu orain len-

baitilen.
 Bizpairu. - Bi edo iru.
 Biztanle. - Leku bateko bizi-
 laguna; Erri onek zenbat
 biztanle daukaz?
 Biztu. - Bizia emon; Biztu apur
 bat gogo ori ta zatoz. / Su-
 tan jarri. Biztu argia: biz-
 tu su apur bat, berotzeko;
 biztu egidazu errekin au.
 Biztuera. - Bizitzara biurtzea:
 Ildakoen biztuera.
 Bokarta. - Arrain mueta bat
 Bolu. - Errota.
 Bonbil. - Ura-ta gordetzeko
 ontzia, sama labor estua.
 Borda. - Etxola.
 Borondate. - Zerbaiteko bul-
 tzaten gaituan gogo-inda-
 rra.
 Borreru. - Eriotz-zigorra egiten
 dauana.
 Bosna. - Bakoitzak bost.
 Bost. - Lau eta bat.
 Bosteko. - Eskua: Ekazu bos-
 teko ori, aspaldiko.
 Bostortz. - Bost ortzeko gol-
 dea.
 Bota. - Sakatusz gauza bat
 beste norabai:era bialdu:
 bota erdira pelota ori.

Bozkario. - Poz andia.
 Bukatu. - Amaitu.
 Bular. - Lepotik sabelerainoko
 soin-atala.
 Bulartsu. - Adorez jokatzeko
 dakiana: Areik gudari buru-
 lartsuak!
 Bultz. - Indarrezko sakatzeko
 Bultzatu. - Bultz egin: Zer
 bultzatu zaitu ori egiten?
 Bultzi. - Burdinbidez doan
 burdia.
 Burdi. - Gurpil biko oltza.

BURDI

Burko. - Ogean gagozala, bu-
 rua etzatzekoa.

BURKO

Buru. - Giza-soiñaren goiengo
 atala: Zenbat buru aintza
 aburu; bururik ez ta tx

pela nai. / Nagusi: Euskale-
 rrikouri-buru Gernika do-
 gu; maipurukoak olantxe
 erabagi eben. / Norbera:
 Buru-eritxia; burua lotsa-
 tu inork ez dau egiten; /
 Alde gorengoena: Or bide-
 buruan dagoan etxetxo.

Burubide. - Aolkua.
 Burugabe. - Bururik ez dauka-
 na / Zentzun gitxikoa: Ez
 zaitzez burugabe izan ta
 ikasi ondo euzkera.
 Buruko. - Buruan dagoan
 zapia, txano-ta. / Bakoitza
 ri; Zazpi ogerleko emon
 ebezan buruko.
 Bururatu. - Gogoak emon: Ze-
 lan bururatu yatzun eus-
 kera ikasi bear zenduala?
 Euskotarrak minez eta go-
 goz nastatuta ikusi ta ge-
 ro.
 Burusi. - Oerako berogarria:
 Burusi lodi, arrausi andi,
 datorrela negu-aldi.
 Burutan. - Gogoan euki: Artui-
 zu burutan nire aolkua. /
 Burutan ipiñi; Burubidea
 ekarri: Nork ipiñi dautzu
 burutan, euskaldunak di-
 rala munduko buztan?
 Burutu. - Amaia emon; aurre-
 ra eroan: Lan ederra bu-
 rutu dozu.
 Buruz. - Zer bait dala-ta; zer-

baiti dagokiola: Cai ori
 buruz egin genduan az-
 kenengo batzarra.
 Buruzagi. - Nagusi: Gudari
 arein buruzagiak atzerri-
 joan ziran gudu-ostean.
 Burdin. - Menasta-mueta bat.
 Burduntzali. - Metalezko on-
 tzia, kirten ta guztikoa,
 jatekoak bananduteko era-
 billia.
 Burruka. - Alkar jotzea.
 Burrukari. - Burrukañ ari da-
 na. Burruka-zalea.
 Burrukatu. - Burrukan ari.
 Busti. - Urez-edo ezkotu.
 Bustialdi. - Busti egitea. / Ure-
 tan sartu-urten egitea.
 Buztan. - Abere batzuen atze-
 kaldeko soin-atala: Dira,
 dira, zezanak dira; adar
 zorrotza, buztana motza. /
 Agiriko aldea: Orrek ez
 dauka ez bururik, ez buztanik
 (itxura onik, nundik
 oratu).
 Buztari. - Idiak-eta batera
 eroateko zurezko tresna. /
 Idi-parea; ldi-buztari bat
 erosi dot.
 Buztartu. - Idiak buztarripean
 jarri. / Batu, alkartu: Izke-
 ra izakeraz buztartuta joa-
 ten da sarri.
 Buztin. - Menastakia.

Dagoaneko. - Onezkero.

Dagonilla. - Urteko zortzigarren illea.

Damu. - Garbaia; Damu dot zu iraindua.

Dana. - Guztia; Zana ta dana birrindu dabe atzerritarrok.

Dandarrez. - Eskegita bezelaxe; erdi-aidean, erdi-arrastaka: Dandarrez bota eban emon eutson ostikadaz.

Dantza. - Esku-oiñai eraginka ariketa: Kanta ta dantza, askoren bizi-ardatza.

Dantzari. - Dantzan ari dana: Danboliñaren etxean, guztiak dantzari (Iztueta)

Dardar. - Bein ta barrizko igikera; ikara.

Dariola. - Dandarrez: Ikusten? Beti daroazu garrikoa dariola, era txarrean.

Deadar. - Abots bizi ta jasoa; Egizue deadar, mendi ta ibar; euskaldunak itzar!

Deadarka. - Deadar egiñaz.

Dei. - Norbait adi ipinteko keiñua; itza-edo: Dei egizu lagunai. Jesus'en Biotzaren Deia. Euzko-Deia.

Deitu. - Dei egin; Deitu dozuz umeak? / Izena izan; Lur au da sakratua, deitzen da... ia nork igarril

Denda. - Salerosketak egiteko etxea, lekua: Salduko neunke nire abenda, eros-teko aren denda.

Denpora. - Aldi.

Deun. - Eleizak alakotzat daukana: Aintzaldut daigun Agate Deuna. / Guztizkoa ta errurik bakoa: Gizon deuna da ori.

Dingillizka. - Eskegita, lurra ikutu barik.

Diru. - Gauzen ordaiñez erabilten dan txanpona; Iru, iru kolkua bete diru!

Diz-Diz. - Argitasun biziak: Eguzkiak diz-diz dagi ortzean.

Durundi. - Ots makal-samarra; Kanpaien durundia nire belarrietaraino eltzen zan.

BERTSOAK

BERTSOA.

Beste izkuntzik galtzen saiatu ez bada Ama Euzkera, zertako datoz atzerritarrek *OSO* zegona austera? pixti gaizto bat balitz bezela sartu naian auspera; nola ez gera gu altxatuko amari txutik eustera? izan gaitezen seme leialak goitu dedien ostera.

(P. M. OTAÑO-1857-1910)

NEURTITZA. Negar dagit biotzez...
arantza zorrotza
gabaz eta egunez
samintzen biotza..

AAPALDIA. { Batek beintzat ba'leki
neronen samina...
Ez! ez adi erruki,
aizkide liraña!

OLERKIA

(J. ZAITEGI)

BERTSOGINTZA

ETENA. { Euskalerrri laztana, / nire pake-giro!
Gogoz beintzat, zugana / banator berriro

OSKIDEAK. { giro
berriro

OSKIDETZA. { -iro
-iro

(J. ZAITEGI)

GOLDAKETAN-Mexico. 1946

